Района йĕркеленĕренпе 65 çул çитнĕ май

Ерипен пулсан та – малаллах

Пирĕн район ял хуçалăх районĕ шутланать. Апла пулин те районăн пĕтĕмĕшле аталану кăтартăвĕсем пур отрасль те тăнăç, малаллах аталанса пымасăр анăçуллă пулма пултараймасçĕ. Кашни отрасль кăтартăвĕпе пĕрлех кашни çын хăйне шанса панă ĕç выранĕнче чуна парса, ответлăха туйса ĕçлени кирлĕ.

Çавна палăртмалла. Ял хуçалăх районĕ пулнине пăхмасăрах юлашки çулсенче районĕпе туса хатĕрлекен продукци калăпăшĕнче промышленность, уйрăм харпăрлăхри предприятисен тÿпи пысăкрах та пысăкрах.

Иртнĕ çулхи кăтартусем те çавна çирĕплетсе параççĕ. Акă районĕпе 2008 çулта 1480096 пин тенкĕлĕх продукци туса кăларнă. Ку вăл 2007 çулхинчен 29 процент ытла нумайрах. Вăл шутра вара промышленность предприятийĕсен тÿпи 1095965 пин тенкĕпе танлашрĕ е ял хуçалăх предприятийĕсенчен 3 хута яхăн пысăкрах. Промышленность предприятийĕсем продукци туса кăларассине унчченхинчен 30 процент ытла ÿстерме пултарчĕç.

Предприятие пĕлсе, ÿсĕмлĕ аталантарса пырас тесен, ертÿçĕн хальхи вăхăтра малкурăмлă, ăслă-тăнлă, çиччĕ виçсе пĕрре касма пĕлекен çын пулас пулать. Рынок хутшăнăвĕсен тапхăрĕнче унсăр ниепле те май çук. Шăпах çакăн пек çынсем тесе каланă пулăттăм иртнĕ çулхи ĕç итогĕсене хаклас пулсан Муркашри кирпĕч завочĕн (Ю.И. Петров), «Сундырь-Хлеб» (Л.Г. Ильгечкин), «Сеспель» (В.А. Бакшаев) предприятисен, Муркашри сĕт-çу завочĕн (В.А. Калинин) ертÿçисем пирки. Çавăн пекех районĕпе туса кăларакан пĕтĕмĕшле продукци калăпăшĕнче «Моргауши-Хлеб», «Вита» предприятисен, «Моргаушрайгаз» филиалĕн тÿпи те пысăк.

Хресчен (фермер) хуçалăхĕсем районĕпе 67 шутланаççĕ. Вĕсем ĕнтĕ ял хуçалăх продукцине туса илессипе вăй хураççĕ. Пĕтĕмĕшле производство калăпăшĕнче вĕсен тÿпи ÿссе пыни те сисĕнет.

Юлашки çулсенче районта асфальт çулсем тăвассипе çине тăрса ĕçлени пур ялсене те тенĕ пекех район центрĕпе автобус маршручĕсемпе çыхăнтарама май пачĕ. Пĕтĕмпе 19 маршрутпа автобуссем çÿреççĕ. Кунсăр пуçне уйрăм предпринимательсем тепĕр 17 маршрутпа çынсене илсе çÿреççĕ. Предпринимательсем тенĕрен, тĕрлĕ продукци туса хатĕрлекен, çынсене пулăшу парассипе ĕçлекен, суту-илÿ тăвакан харпăр хăйĕн предприятийĕсем районта нумайлансах пыраççĕ.

Б.В. Андреев тата Л.П. Майкова ертсе пыракан икĕ райпо коллективĕ те пысăкрах та пысăкрах чикĕсене çĕнсе илесçĕ, çулленех Чăвашпотребсоюз, Роспотребсоюз предприятийĕсем хушшинче малти выранĕсене тивĕçеççĕ.Ваккăн тавар сутассин шайĕ çуллен пысăкрах та пысăкрах. Иртнĕ çултаăка та вĕсем ÿсĕмлĕ вĕçлеме пултарчĕç, пĕтĕмпе 603997 пин тенкĕлĕх тавар реализацилерĕç. Танлаштарма: ун умĕнхи çул – 484023 пин тенкĕлĕх е 25 процента яхăн сахалрах.

Обществăлла апатлану предприятийĕсем те çитнĕ чикĕсенчен чакма шутламаççĕ. Мăн Сĕнтĕр райповĕн обществăлла апатлану предприятийĕсем пĕлтĕр унчченхи çулхинчен 19,7 процент, Мураш райповĕнчисем 23,3 процент ÿсĕмлĕрех ĕçлерĕç.

Малашне те районти промышленность, суту-илÿ предприятийĕсем, уйрăм предпринимательсем район аталанăвне тивĕçлĕ тÿпе хываcса, хăйсен умне лартнă тĕллевĕсене чыслăн пурнăçласа пырасса шанас килет. Çакă района йĕркеленĕренпе 65 çул çитнĕ çултаăкри вĕсен сумлă ĕçĕ пулĕ.

Э. СИМАКОВА,район администрацийĕн экономика пайĕн пуçлăхĕ.

Пĕрлехи информаци кунĕнчен

Ыйтусем пире кашнинех пырса тивекенскерсемех

(Вĕçĕ. Пуçл. 1-мĕш стр.).

Районти ял хуçалăх предприятийĕсем иртнĕ çул Раççей Федерацийĕн тата Чăваш Республикин бюджечĕсенчен 77 млн. тенкĕлĕх патшалăх пулăшăвĕпе усă курчĕç. Минераллă удобренисем туянма, пахалăхлă элитăллă вăрлăх туянма тата ытти те. Тĕслĕхрен, «Ударник» ку патшалăх пулăшăвне 8 млн. тенкĕлĕх, «Свобода» хуçалăх 7 млн. та 200 пин тенкĕлĕх, Е. Андреев яч. хис. хуçалăх 2 млн. та 215 пин тенкĕлĕх илчĕç т. ыт. те.

Е тата çул тăвассине, юсассине, çуртйĕр тăвассине илер. 2008 çулта пурĕ 607 млн. тенкĕ ытла инвестиципе усă куртăмăр.

Çурт-йĕр условийĕсене лайăхлатма паянхи куна районĕпе 134 çын черетре тăрать. Иртнĕ çул «2012 çулччен яла социаллă аталантарасси» программăпа кăна ялта пурăнакан 30 çултан иртнĕ 10 специалист, 35 çула çитеймен 6 çамрăк çемье хăйсен çурт-йĕр условийĕсене лайăхлатнă.

Юрий Александрович çавăн пекех юлашки çултаăк çурăра Е.Андреев яч. хис. хуçалăх, пĕчĕккĕн пулин те, малаллах кайнине палăртрĕ. Анчах та пысăк çитĕнÿсем тăвас тесен ĕçлемелли пайтах.

– Чи пысăк йывăрлăх – кадрсем ситменни, – палăртрĕ хуçалăх ертÿçи В.И. Семенов.

Виталий Иосифович каланă тăрăх, хуçалăхăн тырă çителĕклех, выльăх апатне те кирлĕ чухлĕ хатĕрленĕ – доярккăсем çитмеççĕ. Паянхи кун ыйтакан техникăна туянма кредит илме пулать паян - çĕнĕ техникăна шанса памалли опытлă механизаторсем çук. Çамрăксем хуçалăхра ĕçлесшĕн мар.

–Ертÿçĕре ĕçлеме пуçланăранпа, çултаăк çурă вăхăт хушшинче, ĕнер пĕр çамрăк ĕçе килсе вырнаçрĕ. Çамрăксем ял хуçалăхне туртăнас шанчăк çуратать çакă, – палăртрĕ ертÿçĕ.

Хуçалăх ĕçченĕсене паян çĕр ĕçченĕн ĕçне шута хуманни хытă тарăхтарать.

-Хуçалăхсем сĕте 10-12 тенкĕпе сутаççĕ, магазинта вара пĕр литр сĕт 28-30 тенкĕпе танлашать. Тырра пĕр килограмне 5 тенкĕпе сутатпăр, магазинта çăкăр тырă хакĕнчен 4 хута яхăн хаклă. Çак ыйтусене республика шайĕнче татса пама çук-им вара?

–Хăмла туса илессине пĕтерсе лартрĕç. Çĕнĕрен пуçласа яма çук-и ăна? – ыйтать тепри.

Районĕпе хăмла плантацийĕ пĕтĕмпе 52 гектар йышăнать пулсан, паян вĕсенчен 4 гектарĕ çинче çеç ĕçлеççĕ. Район пуçлăхĕ калашле, кăçалтан пуçласа пĕр тонна хăмла туса илнĕшĕн патшалăх 19 пин тенкĕ чухлĕ пулăшу парать пулсан, ку ыйтăва çĕклени вырăнлă пулĕ.

Тĕл пулура пуçтарăннисем темĕн чухлĕ ыйту хускатрĕç. Çĕнĕ автобус рейсĕсем уçмаллине район пуçлăхĕ çитес вăхăтрах тата парассине палăртрĕ.

-Урамсенче электричество лампочкисене кашни 10 кил урлă та пулин лартмаллаччĕ.

-Укçана ытти тĕрлĕ чечек калчи ÿстерекен фирмăсене париччен чечек калчисене хуçалăх теплицинче ÿстерме çук-и? Кун пек йÿнĕрех ларать вĕт.

Çавăн пекех килсĕр йытăсем нумайланса кайни те пăшăрхантарать çынсене. Ку та татса памалла мар ыйту пулманнинине палăртрĕ Юрий Александрович.

Районти тĕп больница çумĕнчи çула анлăлатасси пирки те пулчĕ ыйту. Çĕнĕ поликлиника проектне хатĕрлес ĕçре ку саманта пăхса хăварни пирки каларĕ район пуçлăхĕ.

Советская, Гагарин урамĕсене асфальт тăрăх пĕтĕм «Муркашăн çурхи шывĕ, çумăр шывĕ» аннине тÿрлетме май пурри не те палăртрĕç.

Ватă çынсене тепĕр ыйту пăшăрхантарать иккен:

- Ватăлса вилекен çынсене кастарма мĕншĕн Шупашкара илсе каймалла? Çул çине укça нумай каять, кастарнăшăн та хулара хаклă илесçĕ, – ваттисен ыйтăвне çитерчĕç залра ларакансем.

Кунта хуравĕ çапла. Чăваш Республикин Сывлăх сыхлавĕн тата социаллă аталану министерствин 2008 çулхи сентябрĕн 29-мĕшĕнчи 795-мĕш номерлĕ «Об автоматизированной выписке медицинских свидетельств о смерти» приказĕпе килĕшÿллĕн çын вилни çинчен калакан медицина свидетельствине районти тĕп больницăри врачсем мар, патолого-анатомсем параççĕ. Районти тĕп больницăра кун пек специалист çуккипе халь çес асăннă приказпа килĕшÿллĕн районти тĕп больницăна Чăваш Республикин Сывлăх сыхлавĕн тата социаллă аталану министерствин «Республикăри патологипе анатоми бюровĕ» сывлăх сыхлавĕн патшалăх учрежденийĕ çумне çирĕплетнĕ.

Вилнĕ çынна кастармалли пĕтĕм йĕрке çинчен РФ Медицина промышленноçĕн Сывлăх сыхлавĕн министерствин 1994 çулхи апрелĕн 29-мĕшĕнчи 82-мĕш номерлĕ приказĕнче çырса кăтартнă. Асăннă приказпа килĕшÿллĕн вилнĕ çынсене, ăнланмалларах каласан, хăйсен вилĕмĕпе вилмен, вилĕм сăлтавĕ такам ирĕксĕрлени пулсан, стационарта вилсессĕн те кастармалла пулать.

Енчен те çын килте чире пула вилсе кайсан, унăн тăванĕ вилнĕ çынна кастармасăрах пытарма ирĕк ыйтса заявлени пе тухма пултарать: енчен те вилнĕ çын пурăннă чух нумай вăхăт хушши вырăнти тухтăр патĕнче тĕрĕсленсе тăнă-сипленнĕ пулсан (вăл ватă пулсан) тата вилĕм сăлтавĕ паллă пулсан. Вилнĕ ватă çынна кастармасăр пытарма паракан ирĕке районти тĕп больницăн тĕп врачĕ е унăн медицина енĕпе пулăшакан врачĕ пама пултарать.

Çаплпа вара çын вилнине çирĕплетекен медицина свидетельствине вилене кастармасăр илес тесен çак документсем кирлĕ пулаççĕ: вилнĕ çыннăн медицина картти (унта врач юлашкинчен çырса пани, вилĕм патне илсе çитернĕ, вилнин сăлтавĕ пулса тăракан чирĕн юлашки диагнозĕ пулмалла), больницăн тĕп врачĕн (е медицина енĕпе ĕçлекен çумĕн) вилни çинчен çирĕплетекен медицина свидетельствине çынна кастармасăр пама ирĕк паракан документ тата вилнине çирĕплетекен медицина свидетельствине илме кирлĕ бланк-направлени (ăна сиплев учрежденийĕн врачĕ сиплев учрежденийĕн штамппĕпе, пичечĕпе çирĕплетсе парать). Çак документсемпе вара çын вилнине çирĕплетекен медицина свидетельствине Шупашкарти çÿлерех асăннă учреждениври патологоанатом парать.

Енчен те çын хăй вилĕмĕпе вилмен пулсан е çапла тесе шутлатăр пулсан, çавăн пекех çын килте мĕншĕн вилнине пĕлместĕр пулсан, асăннă свидетельствăна судпа медицина экспертизи витĕр тухнă хыççăн параççĕ. Кун пек вилене районти шалти ĕçсен пайĕн направленийĕпе районти тĕп больница территорийĕнче вырнаçнă суд-медэксперт касать,

Çынсене таса шывпа тивĕçтерес программа епле ĕçлени пирки те пулчĕ тĕл пулура хурав. 2012 çулччен ку ĕçсене кăнтăр районсенче туса пĕтереççĕ, унтан ку ĕç çурçĕр районсенче пуçланать, çав шутра – пирĕн районта та.

Ун хыççăн информаци ушкăнĕ Муркашри тата Мăн Сĕнтĕрти пурăнмалли çурт-йĕрпе коммуналлă хуçалăх предприятийĕсен ертÿçисемпе тата специалисчĕсемпе те тĕл пулчĕ. Тĕл пулура асăннă хуçалăхсем умне тухса тăнă йывăрлăхсене пĕтермелли çул-йĕр тавра пулчĕ калаçу.

Ытти ушкăнсен çак кун ĕçсене ял тăрăхĕнче, «Передовик» хуçалăхра, Калайкасси ... Мăн Сĕнтĕр шкулĕсенче, районти тĕп больницăра, Ярапайкассинчи пĕтĕмĕшле практика врачĕн уйрăмĕнче пулчĕç. Çавăн пекех район администрацийĕн залĕнче РФ Президентĕн Указĕпе килĕшÿллĕн Çамрăксен çултаăкĕ пуçланнине çирĕплетекен уявра çамрăксемпе тĕл пулчĕç.

Л.ТУКТИНА.

Ыр кăмăллăх

Ветерансене чунтан саламларĕç

Акă тата тепĕр çултаăк хыçа тăрса юлчĕ. Савăнмалипе пăшăрханмалли те, лайăххипе япăххи те кашнийĕнех пулчĕ пулĕ иртсе кайнă çулра. Çапах та кирек епле самантсем черетлĕнсе пынă пулсан та ыррине кăна асра хăварса, çавăншăн тав туса ăсатрăмăр кивĕ çула.

Каршлăхри вăрçăпа ĕç ветеранĕсен интернат çуртĕнче пурăнакансен те ку Çĕнĕ çул уявне савăнса кĕтсе илчĕç. Юр пикепе Хĕл Мучи те килсе юрăсем юрлатарчĕç ватăсене.

Кунта Сĕнтĕрвăрри районĕнчен килнĕ Алексеевсем пурăнаççĕ: Валентина Георгиевнăпа Николай Иванович. Кăрлач уйăхĕнче Валентина Георгиевна 80 çул тултарнине чаплăн паллă турăмăр. Чăн-чăн уяв пулчĕ. Çав ятпа саламлама тăванĕсем те пуçтарăнчĕç.

Валентина Георгиевна ĕмĕрĕпех Сĕнтĕрвăрри хулинче райпора ĕçленĕ. Тĕрлĕрен наградăсене те тивĕçнĕ вăл: 1960 çулта – «Чи лайăх сутуçă» ята, 1963 çулта – «Потребкоопераци отличникĕ» ята, 1978 çулта – «Чăваш Республикин потребкоопераци ветеранĕ» ята. Эпир ăна ырлăх-сывлăх, телей, ăнăçусем сунтăмăр. Сăмах май каласан вара унăн мăшăрĕ Николай Иванович та нарăс уйăхĕнче 80 çул тултарать.

Интернатра ĕçлекенсем ватă çынсемшĕн тăрăшнине палăртма кăмăллă. Вĕсем пирĕншĕн тăван çынсем пекех. Мĕншĕн тесен вĕсенчен кашниех хăйсен пурнăçĕнче ыррине сахал мар турĕ.

В. КРЮЧКОВА, культорг.

Сăн ÿкерчĕкре: ватă çынсем хăйсен тăванĕсемпе.

Министерство кунĕнчен

Муркашсен опытне ырларĕç

(Вĕçĕ. Пуçл. 1-мĕш стр.).

– Тепĕр 500 пин тенкĕ кирлĕ, вара пĕтĕм ĕçе вĕçлетпĕр, - ĕçлес кăмăл тапса тăрать Рудольф Германовичра.

Сăмах май, март уйăхĕнче уçма хатĕрленеççĕ клуба.

– Кун пек хăйсен вăйĕпе тунă культура учреждениене ниçта та курман, - тĕлĕннине пытармарĕ министр çумĕ. – Сирĕнтен тĕслĕх илмелле.

Вăл Яраккассисене пукансемпе, стеллажсемпе пулăшма май пуррине палăртрĕ.

Унтан асăннă ушкăн Мăн Сĕнтĕрти Культура çуртĕнче, Вомпăкассинче пĕр çуртрах вырнаçнă клубпа библиотекăра, фельдшерпа акушер пунктĕнче пулчĕ. Мăн Сĕнтĕрсене çутă тата сасă оборудованине парса çитерессине палăртрĕ Т.В. Казакова.

Чуманкассинче вара Культура çурчĕ аяккăнах курăнса ларать. Тĕплĕ юсав ĕçĕ ыхçăн 1904 çулта чиркÿ пулнă çурт хăйĕн сăнсăпатне пачах улăштарнă.

–Чăваш Республикин Президенчĕ Н.В. Федоров çул уçма килнĕ çĕре ку çурта брезентпа хупласа лартас патнех çитнĕччĕ. Кăтартма намăсчĕ, - тет вырăнти ял тăрăхĕн пуçлăхĕ Л.Г. Ковалева. – Лайăх ĕçлесен, клуб та пулать, тесе шантарчĕ ун чух Николай Федорович.

Каярахпа кунта Чăваш Республикин культура, национальноçсен ĕçĕсен, информаци политики тата архив ĕçĕсен министрĕ Р.М. Лизакова пулса курчĕ. Чуманкассисем культура учрежденине çĕнетмелли конкурса хутшăнчĕç. Министерство уйăрнă 350 пин тенкĕ çумне ял тăрăхĕн бюджетĕнчен тепĕр 416 пин тенкĕ «тупăнчĕ». Результачĕ халĕ куç умĕнех: Чуманкассисем кăçал çĕнĕ клубра савăнмаллипех савăнĕç. Юлашки ĕçсене вĕçлеме 300 пин тенкĕ кирлĕ пулать.

–4 культура учрежденийĕнче пулса куртăмăр паян. Тăваттăшне те 4 тĕрлĕ меслетпе тунă. Муркашсем республикăра малта пыракан районсенчен пĕри пулнине пурте пĕлеççĕ. Çакна паян тепĕр хут курса ĕнентĕмĕр, - терĕ министр çумĕ Т.В. Казакова пĕтĕмлетÿ канашлăвĕнче.

Муркашсен опытне ытти районсене парас тĕллевпе кунта семинар мероприятийĕсене ирттерме кăмăл пурри не палăртрĕ.

Министерствăн ытти ĕçченĕсем те хăйсем пулса курнă учрежденисенчи тĕрĕслев пĕтĕмлетĕвĕсемпе паллаштарчĕç. Муркашсем тăрăшса ĕçленине палăртрĕç.

Хамăр тĕллĕн, хамăр пĕлнĕ пек ĕçлени лайăх. Эсир килсе курни, сĕнÿсем пани вара пирĕншĕн çав тери усăллă, хамăр ĕç çине çĕнĕлле пăхса, çĕнĕлле тăрăшма хистет, – терĕ район пуçлăхĕ Ю.А. Иванов министерство ĕçченĕсене тав туса.

Л.ПАВЛОВА.